

Lausuntoyhteenveto

Luonnos valtioneuvoston periaatepäätökseksi datan hyödyntämisestä liiketoiminnassa – massadatan ja mydatan strategiset linjaukset ja toimet

1. Tiivistelmä

Liikenne- ja viestintävirasto järjesti luonnoksesta valtioneuvoston periaatepäätökseksi datan hyödyntämisestä liiketoiminnassa – massadatan ja mydatan strategiset linjaukset ja toimet lausuntokierroksen 28.1.-16.2.2016. Lausunnon toimitti määräajassa 70 tahoja (liite1). Yksittäiset lausunnot löytyvät liikenne- ja viestintäministeriön verkkosivuilta.

Lausunnonantajat pitivät yleisesti periaatepäätösluonnoksen strategisia tavoitteita tietoaineistojen hyödyntämisestä ja tietoliiketoiminnan edistämisestä tärkeinä. Myös strategiset linjaukset ja niihin liittyvät toimenpiteet nähtiin suurilta osin kannatettavina. Lausunnoissa kiinnitettiin huomiota erityisesti osaamiseen liittyviin kysymyksiin ja valtion rooliin, sekä tietosuojan merkitystä henkilötietojen käsittelyssä korostettiin. Useissa lausunnoissa kiinnitettiin myös huomiota käytettyyn terminologiaan ja esitettiin sen selkeyttämistä tarkemmalla määrittelyllä.

Ehdotettuihin linjauksiin ja toimenpiteisiin toivottiin osaksi lisää konkretiaa ja selkeyttä. Vastuutahojen määrittelyyn ja toimenpiteiden priorisointiin kaivattiin tarkkuutta. Myös yksityiskohtaisia tekstimuutoksia ehdotettiin. Lausuntokierroksella saatu palaute on pyritty huomioimaan strategisten linjausten jatkovalmistelussa.

Osaaminen

Korkea osaamisen taso nähtiin useissa lausunnoissa edellytyksenä dataan perustuvan liiketoiminnan lisäämiselle. Osaamisen kehittämisessä painotettiin tiivistä yhteistyötä korkeakoulujen ja elinkeinoelämän välillä. Lausunnoissa korostettiin, että elinkeinoelämän tarpeet tulisi huomioida koulutuksen suunnittelussa. Lisäksi pidettiin tärkeänä, että osaaminen siirtyy tehokkaasti akateemisen tutkimuksen ja elinkeinoelämän välillä. Lausunnoissa nostettiin esille myös monialaisen koulutuksen, teknisen osaamisen lisäksi myös tilasto- tietosuoja- ja palveluosaamisen, merkitys tiedon hyödyntämiseksi tehokkaasti liiketoiminnassa.

Tietojen saatavuus ja jakaminen

Tietojen saatavuuden ja yhteentoimivuuden parantamista sekä mahdollisuuksia yhteiskehittelyyn pidettiin tärkeinä uusien innovaatioiden ja liiketoimintamahdollisuuksien syntymiseksi. Tässä merkityksellisenä nähtiin myös eri toimijoita, kuten tiedonhyödyntäjiä ja -tuottajia, yhteenkokoavien verkostoiden ja ekosysteemien muodostaminen. Eri hallinnonalojen velvoittamista tietoaineistojen jakamiseen pidettiin lähtökohtaisesti kannatettavana, esille nostettiin kuitenkin tietosuoja-, yhteensopivuus-, resurssi- ja kilpailukysymykset. Laajempi yksityisiin ulottuva velvoite tietojen jakamiseen ja tietojen jakaminen vastavuoroisuuden periaatteeseen perustuen jakoivat mielipiteitä. Yhtäältä nähtiin voimakkaasti, ettei yksityisiä toimijoita pitäisi velvoittaa jakamaan tietoa, vaan jakamisen pitäisi perustua lähtökohtaisesti vapaaehtoisuuteen ja sopimuksiin. Toisaalta eräissä lausunnoissa tuotiin kuitenkin esille, että tietyissä hankkeissa tai toimialoilla tiedon jakaminen on kriittisen tärkeää.

Tietosuoja ja henkilötietojen hyödyntäminen

Tietosuojakysymykset tunnistettiin monissa lausunnoissa erittäin merkitykselliseksi tekijäksi luottamuksen lisäämisessä ja näin tietoliiketoiminnan edistämässä. Useissa lausunnoissa kiinnitettiin huomioita tietosuoja-asetuksen suoraan sovellettavuuteen ja rajattuun kansalliseen liikkumavaraan esittäen toiveita kansallisen lisäsääntelyn välttämiseksi. Valmistautumista Euroopan unionin tietosuoja-asetuksen voimaantuloon pidettiin monissa lausunnoissa oleellisena ja tietosuojaan liittyvän osaamisen kasvattamista tärkeänä. Tietosuoja-asiantuntijoiden koulutukseen panostamista ehdotettiin myös lisättävän toimenpiteisiin. Tietosuojakysymykset nähtiin oleellisina sen edistämiseksi, että henkilötietoja voitaisiin mahdollisimman monipuolisesti hyödyntää liiketoiminnassa.

2. Yksityiskohtainen palaute aihealueittain

Yleinen palaute, tausta ja taloudellinen merkitys

Lausunnonantajat pitivät yleisesti periaatepäätösluonnoksen strategisia tavoitteita tietoaineistojen hyödyntämisestä ja tietoliiketoiminnan edistämisestä tärkeinä. Myös strategiset linjaukset ja niihin liittyvät toimenpiteet nähtiin suurilta osin kannatettavina.

Useissa lausunnoissa kiinnitettiin huomiota käytettyyn terminologiaan ja esitettiin sen selkeyttämistä tarkemmalla määrittelyllä jo dokumentin tiivistelmäosiossa. Varsinkin erilaiset termit koskien henkilötietoja, itseä koskevia tietoja sekä mydataa koettiin sekoittaviksi. Myös henkilötietojen ja muiden tietojen käsittelyyn liittyviin eroavaisuuksiin toivottiin kiinnitettävän selvemmin huomiota. Useissa lausunnoissa myös korostettiin mydata-ajattelun ja massadatakysymysten erilaisuutta, ja toivottiin esitykseen tämän osalta lisää selkeyttä varsinkin toimenpiteiden osalta silloin, kun ne eivät kohdistu molempiin.

Jatkovalmistelussa hallinnonalojen välinen yhteistyö nähtiin myös useissa lausunnoissa tärkeänä. Toivottiin, että eri hallinnonaloilla meneillään olevat aiheeseen liittyvät hankkeet huomioitaisiin paremmin ja muutenkin yhteistyö olisi kokonaisvaltaisempaa.

Joissakin lausunnoissa myös toivottiin, että tiedon avoimuus ja vapaa liikkuvuus nostettaisiin vielä selvemmin hyödyntämisen edellytyksiksi. Myös tietosuojakysymysten kattavampaa huomiointia toivottiin useissa lausunnoissa.

Ehdotettuihin linjauksiin ja toimenpiteisiin toivottiin osaksi lisää konkretiaa ja selkeyttä. Myös vastuutahojen määrittelyyn ja toimenpiteiden priorisointiin kaivattiin tarkkuutta. Monissa lausunnoissa ilmoitettiin myös halukkuudesta olla toimenpiteiden toimeenpanossa osallisena. Ongelmalliseksi nähtiin kuitenkin joissakin lausunnoissa, ettei toimenpiteille oltu osoitettu tarvittavia resursseja.

Taloudellisen merkityksen osalta toivottiin myös, että työvoiman saatavuus – sekä työntekijöiden että työnantajien näkökulmasta – otetaan huomioon linjausten toimeenpanossa tarkoittaen mm. panostamista työnvälitykseen, koulutukseen ja yritysten tarpeiden tunnistamiseen.

Tavoitteet

Tavoite 1: Datalla ja analytiikalla älykkäämpää liiketoimintaa

Vaikka tavoitetta tiedon ja rajapintojen jakamisesta pidettiin pääsääntöisesti kannatettavana ja hyödyllisenä liiketoiminnan edistämiseksi, huomioitiin monissa lausunnoissa siihen liittyvän

moninaisia kysymyksiä liittyen esimerkiksi resursseihin, tiedon yhteentoimivuuteen ja järjestelmien kehittämiseen. Huomioitiin myös se, että vaikka tieto olisi avoimesti saatavilla, voi sen luonteesta ja laadusta johtua, ettei se ole monien yritysten, varsinkaan pienempien, kannalta hyödyllistä ilman tuntuva resursointia käsittelyyn.

Muutamissa lausunnoissa kyseenalaistettiin tiedon jakamisesta koituva hyöty kaikille osapuolille ja painotettiin, että joidenkin toimijoiden intressissä saattaa olla tiedon pitäminen vain omassa hallinnassa.

Tavoite 2: Datan käytön kustannushyötysuhde kasvaa

Tavoitteen osalta nähtiin yhtäältä hyöty yhteistyön lisäämisessä tiedon keräämisessä ja hyödyntämisessä, mutta toisaalta myös riski suurien tietomäärien yhdistelyssä, varsinkin mikäli tiedot eivät ole tarpeeksi korkea laatuista, tarkkoja tai esimerkiksi riittävästi anonymisoituja.

Tiedon antamista käyttöön vastavuoroisuuden periaatteella julkisen ja yksityisen välillä kommentoitiin useissa lausunnoissa. Vastavuoroisuuden periaatteelle kaivattiin selkeämpää määrittelyä, sekä julkisen ja yksityisen rooliin selkeyttämistä. Lähtökohtana useissa lausunnoissa, varsinkin elinkeinoelämän tahojen osalta, oli, että yksityisiä toimijoita ei tulisi velvoittaa jakamaan itse keräämiään tietojaan, vaan jakamisen tulisi perustua vapaaehtoisuuteen, yhteistyöhön ja sopimiseen. Kysymyksiä nousi myös tiedon keräämisen ja jakamisen kustannuksien jakautumisesta niin elinkeinoelämän toimijoiden kuin myös viranomaisten taholta.

Huomiota kiinnitettiin myös jaettavan ja käytettävän tiedon laatuun ja hyödynnettävyyteen. Ehdottiinkin, että tavoitteessa kiinnitettäisiin huomiota tietoaineistojen ja rajapintojen standardisointiin ja yhteentoimivuuteen liittyvien kv-suositusten kehittämiseen.

Ehdotettiin myös esimerkiksi, että valtion toimenpitein voitaisiin luoda keskitetty massadatan alusta / markkinapaikka, joka tarjoaisi myös liiketoimintamahdollisuudet tiedon jalostamiselle ilman, että jokaiseen PK-yritykseen pitäisi rekrytoida vaikeasti löydettäviä huippuluokan asiantuntijoita.

Katsottiin myös, että olisi panostettava tiedon markkinointiin, jotta tietoa potentiaalisesti hyödyntävät toimijat olisivat tietoisia saatavilla olevista avoimista tiedoista.

Tavoite 3: Palvelutarjonta kansainvälistyy

Tavoitteen osalta huomioitiin, että valtion pitäisi myös panostaa kansainvälisten toimijoiden houkutteluun tekemään esimerkiksi kokeiluja Suomeen ja jakamaan tietoa kansallisille toimijoille.

Ehdotettiin lisättävän tavoitteeseen myös maininta kaupunkien välisistä kansainvälisistä yhteistyöverkostoista ja niihin liittyvistä mahdollisuuksista kehittää uusia hyviä käytäntöjä, jakaa rajapintoja ja hyödyntää avoimia standardeja.

Tavoite 4: Kyvykyys ihmiskeskeiseen datan käyttöön ja henkilötietojen hallintaan nousevat Suomen kilpailukykytekijäksi

Tavoitteessa mainittuun ihmiskeskeisen tiedonhallinnan toimintamalliin kaivattiin useissa lausunnoissa selvennystä. Mydata-malleja pidettiin yhtäältä vielä lähinnä ideatasoisina ja vaikeasti ymmärrettävinä, toisaalta nähtiin liiketoimintapotentiaalia ihmiskeskeisessä tiedon käsittelyssä sekä mahdollisuuksia kustannussäästöihin myös julkisella puolella.

Ehdotettiin, että mydata-ajatusta voisi selkeyttää esimerkiksi viittaamalla LVM:n julkaisuun ”My Data – johdatus ihmiskeskeiseen henkilötiedon hyödyntämiseen”. Esitettiin myös, että kohtaa muotoiltaisiin helpommin ymmärrettäväksi korostaen sitä, että korkeampi tietosuojan taso ja uudet toimintamallit antavat loppukäyttäjälle mahdollisuuden jakaa itseään koskevaa tietoa haluamillaan ja parhaaksi katsomillaan tavoilla, näin myös määritellä itselleen sopivimman ”yksityisyydentason”.

Lausunnoissa korostui myös henkilötietojen ja muiden tietojen käsittelyyn liittyvät erityispiirteet sekä näiden suhde mydata-toimintamalleihin. Mydata-ajattelulle pohjautuvia toimintamallien ja käytäntöjen toivottiin muodostuva markkinakäytäntöihin sopiviksi, laajasti sovellettavissa oleviksi, sekä joustaviksi niin, etteivät käytännöt hidastaisi innovaatioiden käyttöönottoa liiketoiminnassa tai julkisella sektorilla.

Useissa lausunnoissa nostettiin myös esille kysymykset tietosuojasta, yksityiselämän suojasta sekä yksityisten henkilöiden ja yritysten välisestä neuvottelutasapainosta, korostaen, että perusoikeuksien asettamat vaatimukset on otettava käytäntöjä suunniteltaessa huomioon.

Huomautettiin myös, että yksilön liian laaja mahdollisuus kieltäytyä tietojen rekisteröimisestä ja myöhemmästä käytöstä tietyillä, esim. terveydenhuollon, alalla saattaisi vaikuttaa haitallisesti tietojen perusteella tehtävään tutkimukseen ja innovointiin.

Sosiaali- ja terveysalan tietoaaineistojen kattavuus ja laatu Suomessa nostettiin myös alan viranomaisten toimesta esimerkkinä yhdestä olennaisesta seikasta kansallisen kilpailukyvyyn kannalta. Tietojen toissijaisen käytön tehostaminen voisi avata huomattavia uusia liiketoiminta ja tutkimusmahdollisuuksia, huomioiden kuitenkin tietojen arkaluontoisen luonteen. Keinoina tähän nähtiin voimavarojen nykyistä parempi yhdistäminen ja kohdistaminen potentiaalini hyödyntämiseksi.

Strategiset linjaukset

1. Säätely ja datapolitiikka

1.1 Tietoaaineistojen laajempaa käyttöä edistetään kannustavalla säätelyllä

Toimenpidettä tietosuoja-asetuksen tehokkaasta voimaansaattamisesta kommentoitiin useissa lausunnoissa. Katsottiin, että asetuksen suoraan sovellettavan luonteen takia toimenpiteen muotoilua olisi syytä korjata niin, että siinä painotetaan kansallisia toimia asetuksen mahdollistaman kansallisen liikkumavaran sisällä. Toivottiin lisäksi, että huomioitaisiin sekä mahdollisuudet tiedon liiketoiminnalliseen hyödyntämiseen ja innovaatioihin, että vältettäisiin liian tiukkoja kansallisia tulkintoja.

Elinkeinoelämän etujärjestöt kommentoivat, että toimenpiteissä mainittu vakuutuspalvelujen kehittäminen tulisi olla markkinaehtoisena kehityksen ja kysynnän varassa.

Tekijänoikeuslainsäädännön kehittäminen nähtiin kannatettavana, ja yliopistojen ja tutkimuksen osalta korostettiin olennaisena tähän liittyen tiedonlouhintaan liittyviä kysymyksiä. Tärkeänä nähtiin vaikuttaminen EU-tasolla lainsäädännön yhtenäiseen kehittämiseen siten, että tutkimuksen tarpeet huomioidaan sekä tekstin- ja datanlouhinta sallitaan tekijänoikeuslainsäädännössä ilman, että tekijöiden kaupalliset oikeudet vaarantuvat. Näin voitaisiin lausunnonantajien mukaan varmistaa suomalaisten tutkijoiden kilpailuetu, datan liikkuvuus eurooppalaisten tutkimusryhmien kesken ja eurooppalaisten tutkimusinfrastruktuurien potentiaalini hyödyntäminen sekä se, että digitaalisessa

muodossa olevat aineistot säilyvät myös jälkipolville. Lausunnoissa nostettiin myös esille moninaisia muita yksittäisiä tekijänoikeudellisia kysymyksiä massadatan luonteeseen liittyen. Tässä yhteydessä huomioitiin, että jatkossa alan lainsäädäntöä tulisikin kehittää yleisin periaattein ja säännöin johdonmukaisempaan suuntaan, eikä lisätä eri teoslajeja, teknologioita ja tilanteita koskevia erityissäännöksiä.

Toimenpiteissä mainittuihin mahdollisiin velvoitteisiin jakaa tiettyjä tietoja ja tietojen vastavuoroiseen jakamiseen suhtauduttiin lausunnoissa kielteisesti useiden elinkeinoelämän toimijoiden taholta. Katsottiin, että tietojen jakamisen tulisi perustua pääsääntöisesti vapaaehtoisuuteen eikä uusia velvoitteita olemassa olevien lisäksi tulisi säätää. Huomioitiin myös erityisesti, että mikäli esimerkiksi tukien saaminen tai kansallisiin hankkeisiin osallistuminen velvoittaisi tiedon jakamiseen, saattaisi se vähentää yritysten halukkuutta osallistua ko. toimien toteutukseen. Sinänsä tiedon saatavuuden lisääminen nähtiin kuitenkin lähtökohtaisesti kannatettavana, kuitenkin sopimusvapauden puitteissa sekä tietosuojakysymykset huomioiden. Joissakin lausunnoissa tuotiin kuitenkin esille, että tietyissä hankkeissa tai toimialoilla (kuten terveydenhuollossa) tiedon jakaminen on kriittisen tärkeää. Kilpailu- ja kuluttajaviranomainen nosti esiin myös julkisyhteisöjen tietovarantojen avaamisesta aiheutuvia kilpailullisia kysymyksiä tasapuolisten kilpailunedellytysten turvaamisesta.

Kokeilulakien käyttöönottoon suhtauduttiin pääsääntöisesti positiivisesti, joissakin lausunnoissa huomioitiin kuitenkin tarve riittävälle jatkuvuudelle, jotta uusien innovaatioiden kehittämiseen kannattaa ryhtyä.

Esineiden internetin ja yksilön oikeutta kerättyyn tietoon hahmotettaessa lausunnoissa nostettiin esille luottamuksen kasvattaminen ja vastuiden selkeyttämien.

Linjaukseen lisättävänä yksittäisenä toimenpiteenä esitettiin toimia, joilla pyritään selkeyttämään ja kansallisesti määrittämään dataan, henkilötietoon, informaatioon ja tunnistamiseen liittyviä käsitteitä ja käsitteiden välisiä rakenteita.

1.2 Kyvykkyyttä kasvattavalla datapolitiikalla mahdollistetaan kasvu ja vahvistetaan päätöksenteon tietopohjaa

Panostamista osaamiseen sekä tiedon liikkuvuuteen tutkimuksen ja liike-elämän välillä pidettiin lausunnoissa kautta linjain erittäin tärkeänä. Korkea osaamisen taso nähtiin edellytyksenä dataan perustuvan liiketoiminnan lisäämiselle. Osaamisen kehittämisessä painotettiin tiivistä yhteistyötä korkeakoulujen ja elinkeinoelämän välillä. Joissakin lausunnoissa kaivattiin toimenpiteeseen lisää konkretiaa sen osalta, miten kolutusta kehitettäisiin. Myös korkeakoulujen roolia toimenpiteiden toimeenpanossa toivottiin kasvatettavan. Tilastokeskus ehdotti, että tilastoja ylläpitävät tahot voivat tuottaa opetuskäyttöön soveltuvia oikeanmuotoisia aineistoja, ja että näiden tahojen osallistuminen opetuksen suunnitteluun ja kehittämiseen varmistettaisiin.

Lausunnoissa korostettiin, että elinkeinoelämän tarpeet tulisi huomioida koulutuksen suunnittelussa. Lisäksi pidettiin tärkeänä, että osaaminen siirtyy tehokkaasti akateemisen tutkimuksen ja elinkeinoelämän välillä esimerkiksi parantamalla tieteellisten julkaisujen saatavuutta yrityksissä sekä kehittämällä viestintää. Myös koulutuksen sykliä toivottiin joissakin lausunnoissa nopeutettavan. Tähän yhtenä keinona ehdotettiin täydennyskoulutuksen painottamista.

Lausunnoissa nostettiin esille myös monialaisen koulutuksen, teknisen osaamisen lisäksi myös tietosuojaja- ja palveluosaamisen, merkitys tiedon hyödyntämiseksi tehokkaasti liiketoiminnassa.

Osaamiskeskittymän organisoiminen nähtiin myös hyvänä osana osaamisen kehittämistä huomioiden kuitenkin jo olemassa olevat verkostot ja keskittymät.

Tilastoinnin kehittäminen nähtiin kannatettavana, ja myös tilastoviranomainen kannatti toimenpidettä, kunhan resursoinnista huolehditaan. Lausunnoissa katsottiin, että Suomi voisi lisäksi aktiivisesti ajaa tilastoinnin kehittämistä Euroopan unionissa.

Datatalouden nostaminen politiikka-alueeksi sai kannatusta. Katsottiin, ettei datataloutta pidä tarkastella erillisenä ilmiönä vaan se pitäisi käsittää osana laajempaa digitaalitaloutta.

2. Datan palveluinfrastruktuurin ja käytänteiden kehittäminen

2.1 Tuetaan datan hyödyntämiseen perustuvien toimintamallien kehittymistä ja markkinoiden avautumista

Linjauksen toimenpiteiden osalta esitettiin eräissä lausunnoissa yleisesti erottelua niihin, jotka koskevat yleisesti tietoa, ja niihin jotka koskevat henkilötietoa.

Ihmiskeskeisen tiedon käsittelyn toimintamallin kehittäminen nähtiin pääosin kannatettavana. Monet elinkeinoelämän toimijat katsoivat, että toimintamallien kehittämisen tulisi perustua vapaaehtoisuudelle, sopimiselle ja ensisijaisesti käyttäjän suostumukselle. Katsottiin myös, että yritysten olisi hyvä olla vahvasti läsnä kehittämistoiminnassa, jotta liiketoiminnalliset näkökohdat otetaan tarvittavasti huomioon. MyData-toimintamallit nähtiin kuitenkin myös potentiaalisesti edesauttavan uuden palveluliiketoiminnan syntyä ja kasvua.

Kilpailu- ja kuluttajavirasto nosti erityisesti esiin mydata-toimintamallien roolin markkinoiden toimivuuden tehostamisessa ja kuluttajien liikkuvuuden parantamisessa sekä tiedon siirrettävyyden merkityksellisyydestä henkilölle. Virasto huomioi myös, että arvioidessa toimintamallien toteutettavuutta olisi huomioitava, että elinkeinonharjoittajilla voi olla myös kannustimia rajoittaa tiedon siirrettävyyttä ja mydata-mallien kehittämistä.

Toimenpide uusien tiedonkeruumenetelmien kehittämisestä ja esteiden poistamiselle tiedon hyödyntämiseltä nähtiin lähtökohtaisesti kannatettavana, kuitenkin joissakin lausunnoissa huomautettiin, että tietosuojakysymykset on huomioitava asianmukaisesti ja liiallista tai tarpeetonta tiedonkeruuta on pyrittävä välttämään.

Toimenpide tiedon välittämisestä viranomaisten välillä nostettiin esille usean viranomaisen osalta. Toimenpidettä pidettiin epäselvänä ja huomautettiin, että viranomaisen toiminnasta henkilötietojen käsittelystä pitää säätää lailla ja näin mahdolliset toimenpiteet pitäisi kohdistua lainsäädännön kehittämiseen.

Taloushallinnon prosessien digitalisoitumisen osalta nähtiin oleellisena toimintakulttuurin muutokset myös julkisella sektorilla. Lausunnonantajien mukaan sääntelyn tulisi olla kehitystä mahdollistavaa, ei hidastavaa. Myös taloushallinto-alueen standardointi, Real Time Economy- ja Taru-, sekä Taltio-hankeet nostettiin esille Suomen vahvuuksina alueella.

Valtion omistukselliseen rooliin suhtauduttiin elinkeinoelämän osalta lähtökohtaisesti kielteisesti ja katsottiin, että investointien osalta olisi syytä hyödyntää ensisijaisesti nykyisiä elinkeinopoliittisia rahoitusinstrumentteja.

2.2 Kehitetään käytänteitä mahdollistamaan datan jakamista ja hyödyntämistä

Esitettiin, että anonymisointipalvelun mahdollisen kehittämisen lisäksi myös anonymisoinnin periaatteet, menetelmät ja käytännöt tulisi kehittää niin, että kaikki toimijat voisivat tukeutua omien tietoaineistojen osalta näihin yhtenäisiin toimintatapoihin ja -ohjeisiin. Myös anonymisoinnin ja pseudonymisoinnin erojen selkeyttäminen nähtiin oleellisena tietosuojaan tasoa määriteltäessä. Elinkeinoelämän toimijat huomauttivat, ettei mahdollisesti perustettavan anonymisointipalvelun pitä kilpailla markkinoilla yksityisten tarjoamien palvelujen ja ratkaisujen kanssa.

Esitettiin myös, että arkaluontoisen tiedon jakamiseen olisi kehitettävä luottamusrekistereitä ja käytänteitä kokeilujen kautta. Viranomaisten rooli nähtiin aktiivisena ja mahdollistavana toimivien rajapintarakaisujen ja niiden ympärille syntyvien palveluverkostojen alulle panijana.

Tiedon omistajuuteen ja käyttöoikeuteen liittyen useissa lausunnoissa viitattiin tietosuoja-asetukseen. Yritysten välisiä sopimuksia pidettiin parhaana tapana sopia omistajuudesta tietosuojaan asettamissa rajoissa.

Käyttöehtojen ja mallisopimusten yhtenäistä kehitystä pidettiin kannatettavana varsinkin PK-yritysten kannalta. Myös tietosuojaan liittyvien neuvontapalvelujen lisäämiseen nähtiin tarvetta. Hyvien tiedonhallintatapojen kehittyminen nähtiin tärkeänä tekijänä luottamuksen lisäämisessä markkinoilla. Hyvä tiedonhallinta nähtiin joissakin lausunnoissa myös edellytyksenä kestäväydelle ja toistettavuudelle. Varsinkin läpinäkyvyys ja tiedon elinkaaren dokumentointi nousivat esiin yksittäisistä hyvään tiedonhallintaan liittyvistä toimista.

Tietojen yhteensopivuuden ja tähän liittyvien käytäntöjen ja standardien tärkeys nostettiin myös esille monessa lausunnossa. Nähtiin kannatettavana panostaa yhteentoimivuusmenetelmien kehittämiseen. Myös panostaminen kansalliseen ja kansainväliseen yhteistyöhön ja toimijoiden yhteistyön edistäminen EU-tasolla (esim. Public-Private Partnership -lähtökohdasta) nähtiin yhteentoimivuuden parantamisen kannalta merkitykselliseksi.

2.3 Vaikutetaan valtion esimerkillä datan jakamisen synergiahyötyihin

Eri hallinnonalojen velvoittaminen ja kannustaminen julkisten tietoaineistojen ja rajapintojen jakamiseen sai kannatusta lausunnoissa niin elinkeinoelämän, järjestöjen ja viranomaisten puolelta. Huomioitiin kuitenkin, että tietopalvelujen ja massadatan tarjonnan kehittämiseen tarvitaan erityisiä tietoteknisiä valmiuksia ja suunnitteluresursseja sekä rahoitusta. Myös data-aineistojen laatua, yhteentoimivuutta ja geneerisyyttä pidettiin tärkeänä. Kilpailu- ja kuluttajaviranomainen huomautti, että myös tietoaineistojen jakamiseen liittyvät kilpailulliset näkökulmat tulisi huomioida, esimerkiksi liittyen siihen voidaanko valtion katsoa tarjoavan hyödykkeitä markkinoilla.

Viranomaiseen rooliin mahdollisena dataintegraattorina kaivattiin monissa lausunnoissa selvennystä ja nähtiin, että lähtökohdana tulisi olla markkinaehtoisuus. Mainittiin myös, ettei tulisi

sallia sellaista kehitystä, jossa viranomaisen kerää ylimääräistä tietoaineistoa, esimerkiksi valvontatehtävän yhteydessä, yrityksiltä sen myöhempää jakamista varten.

Kilpailu- ja kuluttajavirasto on huomionnut lausunnossaan myös toimijoiden väliseen yhteistyöhön liittyviä kilpailuun vaikuttavia näkökulmia, kuten yhdenmukaisen käyttäytymisen riskin lisääntyminen, kilpailun intensiteetin vähentyminen sekä yhteistyön negatiiviset vaikutukset alalle tulon edellytyksiin. Toimijoiden välistä yhteistyötä edistäessä olisikin huomioitava lausunnon mukaan, ettei yhteistyö sulje pois uusia toimijoita markkinoilta ja että kaikilla toimijoilla on mahdollisuus hankkia ja käyttää tietoaineistoja.

3. Dataa hyödyntävän analytiikka-, palvelu- ja sovelluskehityksen edistäminen

3.1 Datan soveltaminen yhteiskehittelyn ja yhteistyön kautta

Dataliiketoimintaa palvelevan ”informaatiohubi”-toimintaa pidettiin kannatettavana, ja sen edistämiseksi esitettiin erilaisia toimenpiteitä lausunnoissa. Yhtäältä tunnistettiin tarve kokonaan uudelle toimijalle, toisaalta katsottiin, että ennen uusien keskittymien luomista olisi hyvä tarkastella jo olemassa olevia verkostoja (mm. SHOK:it, Big Data Forum Finland, FIIF, JulkICT-lab jne.) sekä onko näiden toiminta tuottanut haluttuja tuloksia ja mahdollisesti laajennettavissa tarvittaessa.

Katsottiin, että yhteistyötä muiden kehittämisohjelmien ja tahojen kanssa tulee hyödyntää. Esimerkkeinä mainittiin 6aika-ohjelma, Datasta oivalluksia ja bisnestä (COSS), sekä Digital health revolution (Oulun yliopisto). Myös linkittäytyminen EU-tason infrastruktuurihankkeiden (mm. EUDAT, Open Science Cloud) kanssa nähtiin järkevänä.

Helsingin yliopisto ehdotti, että CSC ja yliopistot voisivat olla mahdollinen toimijaverkosto perustamaan suurten tietoaineistojen foorumia, joka kokoaa tietoa menetelmistä ja tuloksista suurien tietoaineistojen käsittelyn helpottamiseksi. Myös DIGILE ja FIMECC ilmoittivat olevansa kiinnostuneita yhteistyössä toimimaan informaatiohubina, osaamiskeskittymänä ja verkostoitumisalustana.

Kehitysympäristöjen kehittämiseen ja ylläpitoon liittyvän toimenpiteen yhteydessä huomioitiin lausunnoissa myös, että lisäarvon saamiseksi tiedon jakamisesta tarvitaan laajempaa ymmärrystä siitä liiketoimintakontekstista, jossa tieto syntyy, eli yhteistyötä tiedon omistavan ja siitä palveluja kehittävän tahon välillä tarvitaan lisää.

Hackathon-toimintaa pidettiin kannatettavana ja hyvänä keinona yhdistää osaamista. Aalto yliopisto mainitsi esimerkkinä lausunnossaan yliopistossa parhaillaan käynnissä olevan hackathon-kurssin julkisten palveluiden digitalisaation kehittämiseksi. Myös Helsingin yliopisto on pitkään kehittänyt aihepiiriin hackathon- ja codecamp-toimintaa yhteistyössä yritysten kanssa. Muina toiminnan järjestäjinä mainittiin lisäksi mm. 6aika, Demola, Digitehdas sekä kehittämisyhteisöt.

3.2 Tehostetaan resursointia ja rahoituksen saatavuutta kansainvälisille markkinoille pääsyyn

EU-tason tutkimusrahoitusohjelmien tehokkaampaa hyödyntämistä pidettiin lausunnoissa hyvänä toimenpiteenä. EU-rahoituksen saaminen Suomeen nähtiin tärkeänä kansallisen tutkimusrahoituksen vähentyessä. Keskeisenä hyödyntämiseen liittyen pidettiin sekä vaikuttamista tutkimusohjelmien sisältöön, että konsortioiden rakentamista tutkimusrahoituksen tehokkaalle

kotiuttamiselle. Tässä nähtiin voitavan hyödyntää sekä olemassa olevia verkostoja, että lisäksi startup-yrityksiä.

Haasteena ohjelmien täysimääräiselle hyödyntämiselle nähtiin joissakin lausunnoissa hankkeiden valmistelun vaatimien resurssien kattaminen. Toisena keskeisenä haasteena nähtiin hankkeiden vastinrahoituksen saaminen kokoon. Toimenpiteenä ehdotettiin, että valmistelua ja vastinrahoitusta tuettaisiin voimakkaammin ja luotaisiin kestävä rahoitusmekanismi EU-hankkeiden valmistelua ja vastinrahoitusta varten. Samoin ehdotettiin kiinnitettävän enemmän huomiota tutkimusyhteistyön ja EU-projektien kansallisen tason koordinointiin ja vaikuttamistyöhön esimerkiksi tulevien komission työohjelmien osalta.

Ekosysteemeihin kohdentuvan tutkimus- ja kehitysrahoituksen kehittämisen osalta joissakin lausunnoissa katsottiin Tekesin rahoitusmalleihin tarvittavan nykyistä ketterämmän rahoituksen ja matalamman byrokratian mahdollistavia muutoksia.

Kansainvälisen kaupallistamisen tukemisessa huomioitiin, että julkisten toimijoiden roolit tulisi olla selkeitä ja suoraviivaisia, jottei syntyisi epätervettä kilpailua ja tehottomuutta markkinoilla. Team Finland- verkostolle nähtiin myös isompaa roolia kansainvälisen näkyvyyden lisäämisessä ja kaupallistamisen kehittämisessä.

3.3 Vaikutetaan kansainvälisellä yhteistyöllä datatalouden kehityssuuntiin

Kansainvälisen vaikuttamisen tavoite nähtiin lausunnonantajien joukossa pääasiallisesti erittäin tärkeänä, ja toivottiin Suomen roolin olevan asiassa aktiivinen. Eräissä lausunnoissa nostettiin myös esille, että varmistaakseen Suomen otollisuuden jatkossakin houkuttelevana dataliiketoiminnan sijoittautumismaana tulisi ylläpitää ja edistää korkeaa tietosuoja- ja -turvan tasoa kansainvälisesti ja ottaa kielteinen kanta kohdistamattoman massatiedustelun harjoittamiseen.

Lausunnoissa katsottiin, että kansainväliseen yhteistyöhön osallistumalla voidaan saada tuoreita näkökulmia kansalliseen tarkasteluun. Nähtiin, että toimijoidenvälistä yhteistyötä tulisi edistää EU-tasolla varsinkin Public-Private Partnership -lähtökohdasta.

Toimenpiteisiin toivottiin lisättävän Free flow of data -aloitteeseen vaikuttamisen lisäksi mainittavaksi, että vaikutetaan EU:n tekijänoikeusudistukseen teksti- ja datalouhinnan osalta sekä teollis- ja tekijänoikeuksien täytäntöönpanon varmistamisesta annetun direktiivin uudistustarpeen arviointiin.

Nähtiin myös tärkeäksi, että Euroopan tasolla tulee vaikuttaa rinnakkaisten, ei-yhteentoimivien järjestelmien syntyminen ehkäisemiseksi, sekä varmistaa arvokkaiden datavarantojen säilyminen Euroopassa kestäväillä, julkisesti tuetuilla ratkaisuilla.

Joissakin lausunnoissa katsottiin, että avoimen lähdekoodin politiikan kansainvälisellä edistämisellä olisi Suomea ja suomalaista liiketoimintaa tukeva vaikutus.

LIITE 1:

Lausunnon antaneet tahot:

maa- ja metsätalousministeriö, oikeusministeriö, opetus ja kulttuuriministeriö, sisäministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö, valtioneuvoston kanslia, valtiovarainministeriö, Aalto yliopisto, Akava ry, Asiakkuusmarkkinointiliitto (ASML), COSS ry, CSC Tieteen tietotekniikka keskus Oy, DIGILE Oy & FIMECC oy, Elinkeinoelämän Keskusliitto, Elinkeinoelämän tutkimuslaitos ETLA, Elintarviketurvallisuusvirasto Evira, Elisa Oyj, Energiatutka Oy, FiCom ry, Finanssialan Keskusliitto, Finnet-liitto ry, Finnvera Oyj, Finpro Oy, Fondia Oy, Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri (HUS), Helsingin kaupunki, Helsingin yliopisto, Ilmatieteen laitos, Innovaatorahoituskeskus Tekes, Intrum Justitia Oy, IPR University Center, Kaupanliitto ry, Kesko Oyj, Kilpailu- ja kuluttajavirasto (KKV), Kuntaliitto, Liikennevirasto, Liikenteen turvallisuusvirasto Trafi, Maanmittauslaitos, Metsäteho Oy, MTK ry, Nokia Oyj, OP Osuuskunta, Palvelualojen työnantajat PALTA ry, Poliisihallitus, Reaktor Oy, Rovio Entertainment Oy, Suomen Akatemia, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry, Suomen Yrittäjät, Tampereen kaupunki, Teknologiateollisuus ry, TeliaSonera Finland Oyj, Terveysten ja hyvinvoinnin laitos THL, TIEKE Tietoyhteiskunnan kehittämiskeskus ry, Tieto- ja viestintäteknikan ammattilaiset TIVIA ry, Tieto Oyj, Tietosuojavaltuutettu, Tilastokeskus, Turun Kaupunki, Uudenmaan työ- ja elinkeinotoimisto, Valtion tieto- ja viestintäteknikkakeskus Valtori, Valuemotive Oy, Verohallinto, Why-Advisory Oy, Viestintävirasto, Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy, Väestörekisterikeskus sekä Yle.